ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
20-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Pedagogical Model for Developing Students' Communicative Competence: Organisation of Experimental Work and Evaluation of its Effectiveness 10
Mukhamedova Matlyuba Satvaldiyevna, Xudoyberdiyev Olloqul Isaqovich

Bakalavriat darajasida bo'lajak matematiklarning kasbiy hamda amaliy malakalarini rivojlantirish usullari ... 17
Abduraxmonov Abdumo'min, Sheraliyev Aliboy Tulboyevich

Sport mashg'ulotlarini real vaqt rejimida boshqarishda ter biomarkerlarini o'lchovchi taqiladigan biosensorlar 20
Meliqo'ziyev Azizjon Adxamjon o'g'li

Ekstremal issiqlik sharoitida sportchilarning ish qobiliyatini oshirish shakllari: akklimatsiya, sovitish va individual gidratatsiya dalillari 26
Qodirova Shahlo Shavkatjon qizi

Mikroorganizmlarda fermentatsiya orqali energiya hosil bo'lishi va uning biotexnologik ahamiyati 31
Raxmatullaeva Maxfuza Igamberdiyevna

Bo'lajak pedagoglar tayyorgarligida learning analytics asosidagi metodik ta'minotning mazmuni va tuzilishi 37
Akbarova Sevaraxon Xusanboy qizi

Sovet davridan mustaqillik davrigacha O'zbekistonda suv siyosatining tarixiy transformatsiyasi: Orolbo'yi inqirozi misolida 45
Dadaboyev Nodirbek Ergashali o'g'li

Digital SAT matematika bo'limida maxsimal (800 ball) natijaga erishish strategiyalari va desmos interfaol imkoniyatlaridan foydalanish 51
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning, kreativ yondashuv asosida talabalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishga oid nazariy bilim hamda amaliy malakalarga egaligi 55
Abdullayeva Mavluda Aribovna

Bo'lajak pedagoglarda pedagogik improvizatsion ko'nikma va malakalar 62
Ablokulov Sherali Davronovich

Interaktiv platformalar vositasida bo'lajak pedagoglarning texnologik-amaliy kompetensiyasini rivojlantirish: elektron ta'lim resurslarini yaratish tajribasi 66
Maxmudov Abduxalim Xamidovich, Yo'ldashev Axrorjon Egamnazar o'g'li

Elektr yoritish fanini o'qitishda yangi interfaol metodlarning ahamiyati 71
Nasretdinova Feruza Nabiyevna

Developing Methodological Decision-Making Skills in Pre-Service English Language Teachers Through Clil-Based Tasks 75
Nilufar Achilovna Tuxtayeva

Developing Linguocultural Competence Through Digital Storytelling in English Language Teaching: an Integrated Approach 79
Rakhimov Mansur

Nature of Speaking in EFL Contexts: Fluency, Accuracy, and International Competence 83
Rashidova Nodira Khabibullayevna, Egamberdiyeva Marjona Abdurasul kizi

Autizmli bolalarning sensor rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni 89
Sh. A. Nurmatova

Ta'limda inson va sun'iy intellekt hamkorligining metodologik transformatsiyasi: inson markazli pedagogik paradigma 94
Tadjimatova Xosiyatxon Botirjon qizi

Ingliz tilini o'qitishda aralash metodlarni qo'llashning didaktik asoslari va darsni loyihalash modeli 102
Usmonova Dilnoza Muratovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Онлайн-проекты как механизм формирования профессиональных навыков у будущих учителей русского языка 106
Матниязова Азиза Бахтияровна

Malakali dzyudochilarni tayyorlashda texnik-taktik mahoratni takomillashtirish mexanizmlariga innovatsion yondashuv 110
Tangriyev Abdullo Tovashevich

Malakali dzyudochilarni xalqaro musobaqalarga tayyorlash tizimini takomillashtirish: Olimpiya saralash davrida rejalashtirish va cho'qqi shaklga chiqarish 116
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Sinfdan tashqari faoliyatlar jarayonida hadislarga asoslangan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning pedagogik salohiyati va amaliy asoslarini takomillashtirish 122
Fayzullayeva Gulnoza Kamolovna

Ta'lim loyihalarining iqtisodiy-pedagogik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari 129
Saitxonov Bobomurod Po'latovich

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 133
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Aksiologik yondashuvning pedagogik va psixologik mohiyati 138
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Emotsional intellektni rivojlantirishda kognitiv yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 142
Nishonova Lobar Mirzakulovna

Boshlang'ich sinflarda ongli o'qishni leksik-kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish 146
Ne'matova Diyora Baxodir qizi, Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna

O'qituvchilarda kasbiy stressning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 153
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Xorijiy tajribada neyropedagogik yondashuvlar va kognitiv boshqaruv modellari: kengaytirilgan tanqidiy komparativ tahlil 158
Izzatullayeva Zohidaxon Sunatdullayevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish muammosi: pedagogik tahlil 164
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Israilova Oydin Uchkun qizi

O'zbek musiqiy merosi va uni talabalarda qadriyatli munosabat sifatida shakllantirish 169
Mannapov Sultonali, Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna

Integrativ ta'lim texnologiyalari va raqamli vositalar asosida bilish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi 173
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Maktabgacha ta'limda 6–7 yoshli bolalarning metakognitiv kompetensiyalarini o'yin faoliyati orqali rivojlantirishning texnologik dasturi va uni amaliyotga tatbiq etish tizimi 177
Nuritdinova Xurshida Narpulatovna

Futbol texnikasining asosiy elementlari va texnik harakatlarni bajarish usullarini o'rgatish 182
Sadriddin Tulepov

Innovatsion ta'lim muhiti asosida pedagogika fanini o'qitish modelining samaradorligini tajriba-sinov asosida baholash 187
Abdusattorova Sarvinoz Norqo'zi qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy idrok va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning sinergetik-integrativ asoslari 192
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 197
Allayarova Dilfuza Klichevna

Practical Methodological Approaches to Developing Management Skills of Deputy Directors in Preschool Educational Organizations Principles of Connecting Theoretical Knowledge With Practical Activity 201
Makhamadalieva E'zoza Rustamkhuja

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kimyo muhandisligi terminologiyasida polisemiya hodisasi 205
Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Talabalar o'quv muvaffaqiyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va texnologik determinantlari 209
Turaboyeva Madinaxon Raxmonjon qizi

O'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini mediamatnlar vositasida rivojlantirishga oid xorijiy tajriba tahlili 219
Turdimuratova Aysanem

Искусственный интеллект в преподавании русского языка в узбекоязычной аудитории: возможности, риски и методические решения 224
Мустанов Убайдулла Зулпанович

Shaxs texnologik tafakkuri fenomenining falsafiy-antropologik va gnoseologik talqini 229
Toshpulatova Farida Radjabovna

Lotin tilining zamonaviy tilshunoslikdagi o'rni 234
Shirinkulova Shafoat Malikovna, Rajabova Charos Shavkat qizi

Bo'lajak o'qituvchilar raqamli mediamadaniyatini kasbiy-pedagogik sifat sifatida rivojlantirishning konseptual asoslari 240
Narmanov Alisher Hasanovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti menejerlarining intellektual salohiyatini tashxislashning metodik ta'minotini takomillashtirish 244
Abdumo'minova Lobar Abdujabbarovna

Sun'iy intellekt orqali talabalar kasbiy sifatlarini rivojlantirishning boshlang'ich tushunchalari 249
Normurodov Sherzod Boymurodovich

"Smart o'qish" raqamli platformasi va muallif metodlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy komponentlarini rivojlantirish 253
Obidova Shohsanam G'anijon qizi

Lingvopoetikada shakl va mazmun birligi xususida nazariy qarashlar 257
Quvonchoy Yusupova

Designing an ESP Coursebook for Architecture Students on the Basis Of VTTSS 262
Sabirova Nilufar Kudratovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish 266
Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

A Comparative Study of Idiom and Environmental Meaning in the Works of Ernest Hemingway and Tog'ay Murod 272
Zebiniso Allayarova, Malika Bahromova

Maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limni takomillashtirishning O'zbekiston Respublikasidagi me'yoriy-huquqiy asoslari 277
Farmonov Murodullo Sunnatilloyevich

Обучение русскому языку студентов направления узбекской филологии с использованием искусственного интеллекта: методическая модель 282
Набиева Камиля Азимовна

Bo'lajak tarbiyachilar mediakompitentligini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish samaradorligini baholash mezonlari va diagnostik vositalari 290
Tavobova Ozoda Farhodovna

Все три брата Лобачевские действительно восприняли талант отца 296
Жумаев Эркин Эргашевич, Аманниязова Бибимариям Пирнияз кызы

Pedagogik tafakkur tarixida fikr tarbiyasi: yondashuvlar va zamonaviy ta'limda qo'llanish imkoniyatlari 302
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limni raqamlashtirish muammolari 306
Raxmatullayeva Malika Bahodir qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik imkoniyati 310
Imomkulova Ozoda Norboboyevna

Pedagogika mutaxassisligi magistrlarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interdisiplinar mexanizmlari... 315
Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida parametr qatnashgan chiziqli tenglamalarni o‘rganish bo‘yicha ba’zi bir mulohazalar... 319
Musayeva Ziyoda Allayarovna

Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta’lim va keys-stadi metodlarini integratsiyalash... 325
Namozova Barno Navruzovna

Umumta’lim maktablarida formativ baholash orqali o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: pisa yondashuvi asosida... 331
Norqulov Furqat Maxmatmo‘minovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish va ijtimoiy xulq-atvorni tarbiyalash usullari... 336
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari... 343
Raxmatullin Rafis Sagitovich, Zaitov Iskander Ravilevich, Ikromova Rano Ubaydullayevna, Qodirova Raxima Rajabovna, Muratbayeva Aliya Paraxatovna, Juman Turonovich

Shaxs psixik taraqqiyotida ruhiy holat modeli mental resurs tizimining zaruriy asosi sifatida... 348
Xudoyberganova Maqsuda Jumaniyazovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining kreativ tafakkurini o‘yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi (TRIZ va milliy xalq o‘yinlari misolida)... 353
Abdusattorova Umida Abdusamad qizi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yinga asoslangan ta’limning imkoniyatlari... 359
Ergasheva Muslima Komiljon qizi

Skoliozi bor talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi: shaxslararo munosabatlar va emotsional holat xususiyatlari... 362
Nurullayev Abdurashid Ro‘zimboyevich

Imom Abu Homid G‘azzoliy ilmiy-ma’rifiy merosi asosida oliy ta’lim talabalarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning metodologik asoslarini takomillashtirish... 366
Ochilov Yakub Saydulloyevich

Socio-Psychological Factors in Staff Management in Early Childhood Education... 371
Tursunova Shaxnoza Elmurodovna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari... 376
Xudoynazarova Feruza Ilxomovna

O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar... 380
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Дидактическая модель развития когнитивных учебных действий младших школьников на языковом, текстовом, интерпретационном и трансформационном уровнях усвоения понятия “имя существительное”... 384
Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи

Raqamli jamiyatda shaxs qadriyatlarining rivojlanishida metakognitiv jarayonlarning psixologik roli... 389
Raxmonova Zarifa Ne’matovna

“Maktab maslahatchisi”ning 6 vazifasi: ijtimoiy-pedagogik tahlil... 392
Jumanov Sherzod Saloyevich

4K modeli (kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya, kritik fikrlash)ning paydo bo‘lishi va pedagogik asoslari... 397
Raximova Shoira Adilbekovna

Methods for Increasing the Effectiveness of Professional Activities of Higher Education Professors and Teachers Using Digital Technologies... 401
Qosimov Jahongir Avlaqulovich

Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari... 406
Sulaymanova Dildora Baxtiyorovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oliy ta'limda talabalarda pedagogik jarayonlarni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi ... 410
Mamatova Saodat Maxmudovna

Pedagogical Foundations of Developing Digital Culture in Future Teachers:
A Stage-By-Stage Model and Assessment Criteria ... 415
Urazova Surayyo Elmurod qizi

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 419
A. I. Raxmanov

Bo'lajak o'qituvchilarni xulq-atvordagi og'ishlarni korreksiyalashga tayyorlashning
suggestiv-pedagogik mexanizmlari ... 425
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Теоретические основы развития творческих способностей младших школьников ... 429
Шукурова Н. Х., Джалолова З.

Boshlang'ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari va interaktiv metodlardan
unumli foydalanishning metodik asoslari ... 433
Uralova Farida Ural qizi

O'qituvchining metodik kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektning
metodik imkoniyatlari va etik jihatlari ... 438
Bahodir Sapparovich Khurramov

Xorazm vohasi ziyoratgoh nomlarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida odob-axloq qoidalarini
shakllantirishdagi o'rni ... 444
Rajabova Nilufar Egamberganovna, Kuranbayeva Moxigul Umurbek qizi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish:
xalqaro yondashuvlar va o'zbekiston tajribasi ... 448
Aripova Iroda Ikrom qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli transformatsiya va STEAM loyihalarini integratsiyalash ... 453
Ernazarov Alisher Ergashivich, Nargiza Yodgorova

Современные лучевые методы исследования опорно-двигательного аппарата ... 457
Ш. А. Иброхимов

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 460
A. I. Raxmanov

Termin va terminologiyaning lingvistik hamda nazariy talqini ... 466
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna

Germaniya va niderlandiyada dual ta'lim tajribasi va uni O'zbekistonda maktabgacha ta'lim yo'nalishi
talabalari ta'limida qo'llash imkoniyatlari ... 473
Alovdinova Iroda Botir qizi

Musiqa ta'limining uzluksiz ta'limdagi pedagogik roli va yoshlarning estetik hamda
ijodiy salohiyatini rivojlantirish ... 480
Abdumannonova Nilufar Baxrom qizi

Maktab o'quvchilarining jismoniy faolligini oshirishda sog'lomlashtirish tadbirlarining
nazariy va amaliy ahamiyati ... 484
Alhamova Sayyora Pirmuhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari va tendensiyalari O'zbekiston tajribasida ... 490
Aslonova Maloxat Akramovna

11-13 yoshli bolalarning oila va jamiyatda munosabat shakllarining pedagogik xususiyatlari ... 495
Aybekovna Usmanova Umida, Datqayeva Feruza Ubaydullayevna

16 yoshli gandbolchilarda tezkorlikni tarbiyalashning pedagogik asoslari ... 498
Do'smatov Zafarbek Anvar o'g'li

Maktab o'quvchilarida ona tiliga hurmat va nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari ... 504
Erkinova Nafisa Sobitjon qizi

Turnik va brus mashqlarining o‘quvchilar qomati va yelka kamari mushaklari rivojiga ta’siri 510
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich

Raqamli ta’limda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni 514
Isaqova Mohinur Solijon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli qurilmalardan foydalanishi va jonli muloqoti o‘rtasidagi bog‘liqlik 518
Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna

Maktabgacha tarbiya muassasalari sharoitida bolalarning harakat potensialini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 522
Muxammadova Shahlo Salimjon qizi

Voleybol sportida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy metodlari..... 527
Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish jarayonining asosiy talablari va pedagogik-psixologik asoslari..... 530
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Manzara janri bo‘yicha ijodiy ishlarni badiiy va ekologik mezonlar asosida baholash..... 536
Obidov Bexzod Zokirjon o‘g‘li

Jismoniy tarbiya va sportni raqamlashtirishgning pedagogik imkoniyatlari 540
Pirimova Nargiza Adilovna

Texnika yo‘nalishi talabalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida raqamli vositalar orqali pedagogik nazoratni takomillashtirish..... 545
Ravshanov Bexruz Xasanovich, Mirzayev Olim Saidovich

11–16 yoshli dzyudochilarda umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asoslash 549
Sag‘dullayev Zuhriddin Akbar o‘g‘li

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar davomati boshqaruvining zamonaviy tashkiliy mexanizmlari..... 554
Shaxobiddinov Ravshanbek Shamsitdin o‘g‘li

STEAM fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarda kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini joriy etishda STEAM ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari, metadologik modeli va shart-sharoitlari..... 559
Tursunaliyeva Nazokat Toxir qizi

Jismoniy tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning harakat faolligini oshirish texnologiyasi 563
Umarova Umida Faxriddin qizi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarni tarbiyalashda pedagogik jarayonlarni tashkil qilish usullari..... 568
Xo‘jamov Temur To‘lqin o‘g‘li

Geografiya fanlarini o‘qitishda iqtisodiy va ijtimoiy kompetensiyalarning o‘rni va ahamiyati 573
Xoliqova Mahbuba Orifjonovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilar kun tartibidagi jismoniy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish ... 577
Yuldashova Soliha Ergash qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi..... 582
Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna

JISMONIY TARBIYA VA SPORTNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYALARI O'ZBEKISTON TAJRIBASIDA

Aslonova Maloxat Akramovna
Navoiy davlat universiteti "Jismoniy madaniyat" kafedrasi mudiri
p.f.n., v.b professor
malohat_aslonova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari global ijtimoiy, pedagogik, texnologik va sog'lomlashtirish tendensiyalari bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilingan. Jismoniy tarbiya va sportning an'anaviy jismoniy tayyorgarlik hamda sport natijalariga yo'naltirilgan modelidan kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, sog'lomlashtiruvchi, inklyuziv va raqamli-integrativ modelga o'tish jarayonlari ochib berilgan. Maqolada O'zbekiston sharoitida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning pedagogik-metodik modeli taklif etilib, oliy ta'lim muassasalarida undan foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, sport, zamonaviy rivojlanish, global tendensiyalar, raqamlashtirish, sport analitikasi, sun'iy intellekt, kompetensiyaviy yondashuv, inklyuziv jismoniy tarbiya, sog'lom turmush tarzi.

Abstract: This article analyzes the modern stages of development in physical education and sports in close connection with global social, pedagogical, technological, and health-oriented trends. It outlines the transition from the traditional model focused on physical conditioning and athletic performance to a model characterized by competency-based, person-centered, health-promoting, inclusive, and digitally integrated approaches. Furthermore, the article proposes a pedagogical-methodological model for the development of physical education and sports within the context of Uzbekistan and offers recommendations for its implementation in higher education institutions.

Key words: physical education, sport, modern development, global trends, digitalization, sports analytics, artificial intelligence, competency-based approach, inclusive physical education, healthy lifestyle.

Аннотация: В статье анализируются современные этапы развития физического воспитания и спорта в тесной взаимосвязи с глобальными социальными, педагогическими, технологическими и оздоровительными тенденциями. Рассматривается переход от традиционной модели, ориентированной на физическую подготовку и спортивные достижения, к модели, основанной на компетентностном, личностно-ориентированном, здоровьесберегающем и инклюзивном подходах, а также на интеграции цифровых технологий. Кроме того, в статье представлена педагогико-методическая модель развития физического воспитания и спорта в условиях Узбекистана и предложены рекомендации по ее внедрению в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: физическое воспитание, спорт, современное развитие, глобальные тенденции, цифровизация, спортивная аналитика, искусственный интеллект, компетентностный подход, инклюзивное физическое воспитание, здоровый образ жизни.

KIRISH

Jismoniy tarbiya va sport zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim ijtimoiy-pedagogik institutlaridan biri hisoblanadi. Uning mazmuni tarixiy taraqqiyot davomida insonning jismoniy tayyorgarligini ta'minlash bilan chegaralanib qolmasdan, sog'lom turmush tarzini shakllantirish, shaxsning ijtimoiylashuvi, psixologik barqarorligi, mehnat faoliyatiga tayyorligi, bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishi va jamiyatning inson kapitalini rivojlantirish kabi ko'plab yo'nalishlarni qamrab oldi.

Bugungi kunda jismoniy tarbiya va sportning dolzarbligi, avvalo, aholining yetarli darajadagi jismoniy faolligini ta'minlash muammosi bilan bog'liq. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining 2024-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda dunyo kattalarining qariyb 31 foizi, ya'ni taxminan 1,8 milliard kishi tavsiya etilgan jismoniy faollik darajasiga erishmagan. Shuningdek, o'smirlarning katta qismi ham yetarli darajada faol emasligi qayd etilgan.

Mazkur holat jismoniy tarbiya va sportni faqat sport natijalarini yaxshilash vositasi sifatida emas, balki sog'liqni saqlash, kasalliklarning oldini olish va faol hayot tarzini shakllantirishning muhim mexanizmi sifatida qarashni taqozo etadi.

UNESCOning 2024-yilda e'lon qilingan "The Global State of Play" hisobotida sifatli jismoniy tarbiya yoshlarning nafaqat jismoniy rivojlanishi, balki ruhiy-emotsional farovonligi, ijtimoiy ko'nikmalari va umrbod faol hayot tarzini shakllantirishda muhim vosita ekanligi ko'rsatilgan. Hisobotda, xususan, yuqori sinflardagi maktablarning 68 foizi UNESCO tavsiya qilgan minimal haftalik jismoniy tarbiya talablarini bajarmayotgani, boshlang'ich ta'limdagi jismoniy tarbiya o'qituvchilarining 57 foizi maxsus tayyorgarlikka ega emasligi va nogironligi bo'lgan o'quvchilarning taxminan uchdan bir qismi jismoniy tarbiya mashg'ulotlaridan foydalanish imkoniga ega emasligi qayd etilgan.

Shu sababli zamonaviy jismoniy tarbiya tizimining asosiy vazifasi "ko'proq mashq qildirish" emas, balki sifatli, xavfsiz, inklyuziv, individual va ilmiy asoslangan jismoniy faoliyat muhitini yaratishdan iborat bo'lib bormoqda.

Demak, jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlarini ilmiy-metodik jihatdan o'rganish nazariy va amaliy jihatdan dolzarb masala hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari hamda tendensiyalarini ilmiy jihatdan o'rganish mazkur sohaning nazariy asoslari, pedagogik-metodik tamoyillari, sog'lomlashtirishga yo'naltirilgan vazifalari va texnologik transformatsiyasini o'zaro bog'liq holda tahlil qilishni taqozo etadi. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlarni mazmunan tahlil qilish ularni shartli ravishda uchta asosiy yo'nalishga ajratish imkonini beradi:

- jismoniy tarbiya va sportning nazariy-tarixiy asoslari;
- jismoniy tarbiya ta'limining pedagogik va sog'lomlashtiruvchi imkoniyatlari;
- sport sohasining zamonaviy texnologiyalar, individual yondashuv va inklyuzivlik asosida rivojlanishi.

Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyatining fundamental masalalari mahalliy ilmiy-pedagogik adabiyotlarda muhim o'rin egallaydi. Xususan, R.S. Salomovning "Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati" darsligi jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini tayyorlashga mo'ljallangan nazariy-metodik manbalardan biri hisoblanadi [2]. Mazkur yo'nalishdagi adabiyotlar jismoniy tarbiya jarayonining mazmuni, mashg'ulotlarni tashkil etish, jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ta'lim jarayonida metodik yondashuvlarni qo'llash masalalarini o'rganish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitda jismoniy tarbiya samaradorligini faqat jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari bilan baholash yetarli emas. Uni talabalarning mustaqil jismoniy faolligi, sog'lom turmush tarziga oid bilimlari, o'z jismoniy holatini nazorat qilish va individual mashg'ulotlarni rejalashtirish kompetensiyalari bilan ham bog'liq holda o'rganish zarur.

A. Abdullayevning "Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati" nomli darsligi hamda F.A. Tashpulatovning "Jismoniy tarbiya va sport" o'quv qo'llanmasi mavzuning nazariy-pedagogik jihatlarini yoritishda foydalanish mumkin bo'lgan mahalliy manbalar qatoriga kiradi [4; 5]. Ushbu manbalarni tadqiqot doirasida tahlil qilish jismoniy tarbiya mazmuni va uni tashkil etish metodikasini O'zbekiston ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq holda ko'rib chiqish imkonini beradi. Biroq mazkur asarlarning zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ma'lumotlarga asoslangan sport analitikasi masalalarini qay darajada qamrab olishini aniqlash uchun ularning tegishli boblari va bo'limlarini alohida o'rganish talab etiladi.

Jismoniy tarbiya va sportning tarixiy taraqqiyotini tadqiq etishda L.A. Djalilovaning "Jismoniy tarbiya va olimpiya harakati tarixi" darsligi alohida ahamiyatga ega [1]. Mazkur manbaning mavzu yo'nalishi jismoniy mashqlar va sport faoliyatining tarixiy shakllanishi, olimpiya harakatining rivojlanishi hamda sportning ijtimoiy-madaniy hodisa sifatidagi evolyutsiyasini o'rganish uchun asos yaratadi. Tarixiy yondashuv jismoniy tarbiya tizimidagi o'zgarishlarni alohida hodisalar sifatida emas, balki jamiyat ehtiyojlari, ta'lim tizimi va sport tashkilotlarining rivojlanishi bilan bog'liq jarayon sifatida izohlashga imkon beradi. Shunga qaramay, tarixiy rivojlanish bosqichlarini zamonaviy raqamli-integrativ model bilan bog'lash, ushbu bosqichlarning mezonlarini aniqlash va ularning o'zaro uzviyligini asoslash qo'shimcha metodologik tahlilni talab qiladi.

F. Miraxmedov, S. Quvondiqov, A. Abdulaxatov va boshqa mualliflarning "Jismoniy tarbiya va sport" darsligi ham mahalliy ilmiy-uslubiy manbalar doirasida ko'rib chiqilishi lozim [6]. Mazkur adabiyotning tadqiqot uchun ahamiyati jismoniy tarbiya va sportga oid umumiy nazariy bilimlarni tizimlashtirish, ularni ta'lim va amaliy mashg'ulotlar bilan bog'lash imkoniyatlari asosida baholanishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, mahalliy darsliklar va o'quv qo'llanmalarini o'zaro qiyosiy tahlil qilish milliy ilmiy-metodik yondashuvlarning umumiy jihatlarini aniqlash bilan birga, ularni zamonaviy xalqaro tendensiyalar bilan uyg'unlashtirish zaruratini ham ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Jismoniy tarbiya va sportning rivojlanishi insoniyat jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq.

Uning rivojlanishini shartli ravishda quyidagi bosqichlarga ajratish mumkin:

Birinchi bosqich - Ushbu bosqichda jismoniy mashqlar maxsus pedagogik tizim sifatida shakllanmagan. Yugurish, sakrash, uloqtirish, kurash, suzish, ovchilik va boshqa harakatlar kundalik hayot ehtiyojlaridan kelib chiqqan.

Ikkinchi bosqich - Davlat va harbiy tizimlarning shakllanishi jismoniy tayyorgarlikning mazmuniga ham ta'sir ko'rsatdi. Kuch, chidamlilik, tezkorlik, chaqqonlik va koordinatsiyani rivojlantirish harbiy tayyorgarlikning muhim elementi bo'ldi.

Uchinchi bosqich - Jismoniy mashqlarni ta'lim jarayoniga tizimli ravishda kiritish natijasida jismoniy tarbiya pedagogikaning mustaqil yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu bosqichda: jismoniy tarbiya darsi, mashqlar majmuasi, jismoniy sifatlar, ta'lim metodlari, nazorat va baholash, sport musobaqalari kabi tushunchalar tizimlashdi.

To'rtinchi bosqich - XX asrda sportning ommaviylashuvi va yuqori natijalar sportining rivojlanishi jismoniy tarbiya tizimiga sport tayyorgarligi metodlarini faol olib kirdi. Mashg'ulotlarni periodizatsiya qilish, sport seleksiyasi, yuklamani boshqarish, sport tibbiyoti va psixologiyasi kabi yo'nalishlar rivojlandi.

Beshinchi bosqich - XX asr oxiri va XXI asr boshlarida jismoniy tarbiyaning maqsadi yanada kengaydi. Jismoniy faollik sog'liqni saqlash va sog'lom turmush tarzining tarkibiy qismi sifatida qarala boshlandi.

Oltinchi bosqich - Bugungi bosqichning asosiy xususiyati - jismoniy tarbiya, sport, tibbiyot, pedagogika, axborot texnologiyalari va ma'lumotlar tahlilining integratsiyalashuvidir.

Jismoniy tarbiya va sport rivojlanishining asosiy bosqichlari

Bosqich	Asosiy maqsad	Ustuvor vositalar	Asosiy natija
Tabiiy-amaliy	Hayotiy faoliyatga tayyorlash	Yugurish, sakrash, kurash, mehnat harakatlari	Jismoniy moslashuv
Harbiy-amaliy	Jangovar tayyorgarlik	Kuch, chidamlilik, chaqqonlik mashqlari	Harbiy-jismoniy tayyorgarlik
Pedagogik	Jismoniy tarbiyani ta'limga kiritish	Dars va mashg'ulotlar	Jismoniy tarbiya tizimi
Sportlashtirish	Sport mahoratini oshirish	Periodizatsiya, seleksiya, musobaqa	Sport natijasi
Sog'lomlashtirish	Faol hayot tarzini shakllantirish	Fitnes, rekreatsiya, sog'lomlashtirish	Sog'liq va jismoniy faollik
Raqamli-integrativ	Individual va ma'lumotga asoslangan rivojlanish	AI, wearable, videoanaliz, raqamli monitoring	Kompleks kompetensiya

Manba: muallif tomonidan ilmiy-metodik manbalar asosida tizimlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALARI

Sog'lomlashtirish paradigmasining kuchayishi

Zamonaviy jismoniy tarbiyaning birinchi muhim tendensiyasi - uning sog'lomlashtirish funksiyasining kuchayishidir.

WHO ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda dunyo kattalarining 31 foizi yetarli darajada jismoniy faol bo'lmagan. Tashkilot kattalar uchun haftasiga kamida 150 daqiqa o'rtacha intensivlikdagi yoki 75 daqiqa yuqori intensivlikdagi jismoniy faollikni tavsiya qiladi.

Bu holat jismoniy tarbiya darslarining vazifalarini qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Talaba yoki o'quvchi: "qanday mashq bajarishni" emas, balki "nega, qachon, qancha va qanday xavfsizlik sharoitida mashq qilishni" ham bilishi kerak.

Shu sababli jismoniy tarbiya ta'limida sog'lom turmush tarzi kompetensiyasini shakllantirish ustuvor yo'nalishga aylanmoqda.

Raqamlashtirish - jismoniy tarbiya va sport rivojining yangi bosqichi

Raqamli texnologiyalarning jismoniy tarbiya va sportga kirib kelishi mazkur sohaning metodologiyasini ham o‘zgartirmoqda.

Bugungi kunda: smart-soatlar, yurak urishini monitoring qilish qurilmalari, mobil ilovalar, videoanaliz, elektron sport kundaliklari, raqamli portfoliolar, GPS-monitoring, sun’iy intellektga asoslangan tahlil kabi vositalardan foydalanish imkoniyati mavjud.

Biroq texnologiya maqsad emas, pedagogik vosita bo‘lishi kerak.

Masalan, talabaning yurak urish tezligi haqidagi ma’lumotni olishning o‘zi yetarli emas. O‘qituvchi mazkur ma’lumot asosida: yuklamani kamaytirish, yuklamani oshirish, tiklanish vaqtini belgilash, mashq turini o‘zgartirish, individual dastur ishlab chiqish bo‘yicha pedagogik qaror qabul qila olishi kerak.

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy pedagogning raqamli kompetensiyasi jismoniy tarbiya ta’limining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Sun’iy intellekt va sport analitikasi

Sun’iy intellektning sportdagi qo‘llanilishi bir necha yo‘nalishda rivojlanmoqda:

Birinchidan, texnik harakatlarni video orqali tahlil qilish.

Ikkinchidan, sportchining yuklamasi va tiklanish jarayonini monitoring qilish.

Uchinchidan, mashg‘ulotlarni individual rejalashtirish.

To‘rtinchidan, musobaqa faoliyatini statistik tahlil qilish.

Beshinchidan, ta’lim jarayonida individual tavsiyalar ishlab chiqish.

Biroq sun’iy intellektga haddan tashqari tayanish metodik jihatdan to‘g‘ri emas. Algoritm insonning motivatsiyasi, oilaviy sharoiti, emotsional holati yoki ta’limiy ehtiyojlarini to‘liq aks ettira olmaydi.

O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanishi

O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimi ta’lim, ommaviy sport, professional sport, yuqori natijalar sporti va sog‘lomlashtirish yo‘nalishlarini qamrab oluvchi ko‘p komponentli tizim sifatida rivojlanmoqda.

Milliy tizimning muhim jihati - yoshlarni sportga jalb etish va sportni ta’lim-tarbiya jarayoni bilan bog‘lashdir.

Shu bilan birga, zamonaviy bosqichda quyidagi masalalar alohida ahamiyatga ega:

1. jismoniy tarbiya darslarining metodik sifatini oshirish;
2. pedagoglarning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirish;
3. sport infratuzilmasidan samarali foydalanish;
4. raqamli monitoringni joriy etish;
5. iqtidorli sportchilarni ilmiy asosda saralash;
6. sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish;
7. inklyuziv sport muhitini rivojlantirish.

Tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanishini faqat sport natijalari bilan baholash yetarli emasligini ko‘rsatadi.

Bugungi rivojlanish bosqichida kamida to‘rtta asosiy natija birgalikda qaralishi kerak: jismoniy rivojlanish, sog‘liq, kompetensiya, ijtimoiy faollik.

WHOning global ma’lumotlari jismoniy nofaollik muammosi hali ham katta ekanini ko‘rsatmoqda. Shu sababli ta’lim tizimining vazifasi yoshlarni faqat sport musobaqalariga tayyorlash emas, balki ularni hayot davomida jismoniy faol bo‘lishga tayyorlashdan iborat.

UNESCOning 2024-yilgi hisobotida sifatli jismoniy tarbiya uchun o‘qituvchi malakasi, infratuzilma va inklyuzivlikning muhimligi ko‘rsatilishi ushbu fikrni yanada kuchaytiradi.

O‘zbekiston sharoitida esa global tendensiyalarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish emas, balki milliy ta’lim va sport tizimining xususiyatlari bilan integratsiyalash muhim.

Xususan, milliy sport turlari, o‘zbek xalqining harakatli o‘yinlari, kurash, futbol, gimnastika, yengil atletika va boshqa sport turlarini zamonaviy raqamli va pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish mumkin.

Amaliy ahamiyati

Maqolada taklif etilgan ilmiy-metodik yondashuvlardan:

- OTM jismoniy tarbiya fanlari dasturlarini takomillashtirish;
- amaliy mashg'ulotlarni modernizatsiya qilish;
- talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish;
- sport to'garaklari faoliyatini monitoring qilish;
- individual mashg'ulot dasturlarini tuzish;
- pedagoglar malakasini oshirish;
- raqamli sport portfoliolarini joriy etish;
- inklyuziv jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonlarida foydalanish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanishi tarixiy taraqqiyotning yangi sifat bosqichiga kirganini ko'rsatadi. Mazkur bosqichda sport natijasi bilan bir qatorda inson salomatligi, kompetensiyasi, ijtimoiy faolligi va umrbod jismoniy faolligi asosiy natija sifatida qaralmoqda.

Tadqiqot natijasida jismoniy tarbiya va sport rivojlanishining shartli ravishda olti bosqichi - tabiiy-amaliy, harbiy-amaliy, pedagogik tizimlashuv, sportlashtirish, sog'lomlashtirish va raqamli-integrativ bosqichlar ajratildi.

Zamonaviy bosqichning asosiy belgilariga raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, sport analitikasi, individualizatsiya, inklyuzivlik, sog'lom turmush tarzi va umrbod jismoniy faollik konsepsiyasining kuchayishi kiradi.

O'zbekiston sharoitida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishning keyingi bosqichida quyidagi yo'nalishlarni ustuvorlashtirish maqsadga muvofiq:

1. Jismoniy tarbiya mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida yangilash;
2. Raqamli monitoring va sport analitikasini bosqichma-bosqich joriy etish;
3. Pedagoglarning raqamli-metodik kompetensiyalarini rivojlantirish;
4. Inklyuziv jismoniy tarbiya metodikasini takomillashtirish;
5. Talabalarning o'z-o'zini nazorat qilish va refleksiya ko'nikmalarini shakllantirish;
6. Jismoniy faollikni ta'lim muassasasidagi mashg'ulotdan kundalik hayot kompetensiyasiga aylantirish;
7. Ilmiy tadqiqot, ta'lim va sport amaliyoti integratsiyasini kuchaytirish.

Shunday qilib, zamonaviy jismoniy tarbiya va sportning istiqbolli modeli "sog'liq, ta'lim, sport, raqamli texnologiya, inklyuziya, umrbod faollik" integratsiyasiga asoslanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Djalilova L.A. Jismoniy tarbiya va olimpiya harakati tarixi: darslik. - Toshkent: Voris-nashriyoti, 2017. - 432 b.
2. Salomov R.S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati: darslik. - Toshkent: Metodist, 2014. - 296 b.
3. Salomov R.S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. I jild. - Toshkent: ITA PRESS, 2015. - 296 b.
4. Abdullaev A. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati: darslik. - Toshkent, 2005. - 168 b.
5. Tashpulatov F.A. Jismoniy tarbiya va sport: o'quv qo'llanma. - Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2019. - 200 b.
6. Miraxmedov F., Quvondiqov S., Abdulaxatov A. va boshq. Jismoniy tarbiya va sport: darslik. - Toshkent, 2020. - 417 b.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.